

[Indenrigsministeren.]

række andre problemer end det, der her er rejst. Jeg forstod, at fru Rigmor Christensen var inde på den tanke, at man skulle se på andre bestemmelser i loven. Det, jeg her beder folketinget om, er at tage stilling til et ganske simpelt spørgsmål som forudsætning for, at udvalget kan gå i gang med løsningen af denne opgave. Jeg vil meget bede om, at man koncentrerer sig derom, og kunne derfor ikke på forhånd se, at det var nødvendigt med en udvalgsbehandling; men det er jo ikke noget, der kommer mig ved.

Ellen Strange Petersen: Jeg ved ikke, om ministeren har misforstået os, men det er jeg tilbøjelig til at tro. Det var ikke dette lovforslag, jeg ønskede behandlet i et udvalg. Det mener jeg ikke skulle være nødvendigt. Det var hele problemstillingen, jeg ønskede undersøgt i det udvalg, som ministeren har lovet at nedsætte, og som måske snarere bør kaldes en kommission.

Indenrigsministeren (Hans Hækkerup): Ja, jeg beklager; jeg havde virkelig misforstået det, men jeg er da ganske enig i, at alle problemer omkring distriktsjordemødrenes virksomhed må tages op i det udvalg, der nedsættes, ikke af folketinget, men af mig.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Ønskes der udvalgsbehandling? (Ophold). Da det ikke er tilfældet, går lovforslaget direkte til anden behandling.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forhandling om ministeren for kulturelle anlæggers redegørelse om visse kulturpolitiske problemer.

(Redegørelsen (nr. I) findes i tidenden sp. 2361).

Niels Matthiasen: På en vis måde havde jeg lyst til at nøjes med at sige: „enig“ til den redegørelse, kulturministeren i går gav

om visse kulturpolitiske problemer, så hvis kulturministeren endnu skulle fortryde, at hun anmeldte sin redegørelse for folketinget, må jeg sige, at fortrydelsen ligger ganske på ministerens side.

Jeg lyttede med stor glæde til redegørelsens blanding af selvansagelse og perspektivkasse, og det er vel egentlig denne blanding, som må være forudsætningen for en kulturformidling. Adgangen for den enkelte til at få del i kulturværdierne er i dag langt større end før. Den sociale og økonomiske velfærdsudvikling har været af afgørende betydning. Fremskridtene er ikke bare sket for kulturproducenterne, de skabende kunstnere, men også hos aftagerne, hos publikum, gennem kulturformidlingen. Radio og fjernsyn, billigbøger, grammofonplader og reproduktioner er gennem den øgede købekraft og den øgede fritid blevet en del af menneskenes hverdag. Men der er også ting i vort samfund, som trækker den anden vej: produktivitetstigningen og det deraf følgende hårdere arbejdstempo, ofte med et meget ensformigt arbejde, skaber ikke noget godt grundlag for det bogstavelig talt fysiske overskud, som er nødvendigt hos den enkelte for at opnå en virkelig fordybelse og tilegnelse af kulturværdierne.

Det må vist erkendes, at den kommercielle konkurrencementalitet, som præger samfundet, stiller vældige krav til den enkelte for at leve i overensstemmelse med sig selv.

For mange er det først og fremmest kampen om at opnå de ydre beviser på fremgang og position, som tæller. Helst lidt længere og lidt flottere end naboen er målet, og nogen — ja, måske de fleste — må nødvendigvis blive tabere i den kamp. Konkurrencementaliteten fremmer ensretningen. Det gælder om at sælge sig selv ved at leve op til det, som „de andre“, altså omgivelserne, venter af én, og i stedet for at udvikle sin egen personlighed bliver man som de andre. Det er det nemmeste.

Som Poul Henningsen engang sagde: „Man kan ikke forlange, at alle skal være originale, men man kunne dog forlange, at de skulle være sig selv.“

Målet for en kulturpolitik må være at ændre den indstilling, jeg omtalte, i hvert fald at skabe rammerne for, at ændringer kan finde sted. Det nytter nemlig ikke bare

[Niels Matthiasen.]

at tale derom. En ny indstilling vil kun komme, i samme omfang som samfundet muliggør det. En fortsat organisk omformning af samfundet, en bedre og fremfor alt trykkelig økonomi, en bedre børneopdragelse, en fornuftigere skole og en åben adgang til kulturværdierne vil skabe en ny indstilling til tilværelsen og en anden omgangsform mellem menneskene. Vi har en lang vej for os, men vi er undervejs.

Ideen om oprettelse af kulturcentre er et middel. Jeg var glad for, at kulturministeren så klart understregede, at der i udsættelsen af et lovforslag herom ikke lå nogen torpedering af selve ideen, men kun et ønske om eftertanke. Deri kan jeg være enig. Man skal vel også se på forslaget om kulturcentre i dets oprindelige sammenhæng. Det var en af de mange gode ideer, som dette tings høje formand som daværende kulturminister formede og førte frem. Langt de fleste af disse ideer blev omsat i lovgivning, som — uden at der skal lægges noget kinesisk heri — faktisk skabte grundlaget for en kulturrevolution. Pludselig blev der på utallige områder imødekommet et udækket behov og åbnet for nye, således at alle økonomiske forudsætninger for den vedtagne lovgivning faktisk sprængtes. Udviklingen er gået så hurtigt, at vi i virkeligheden ved alt for lidt om den og om de resultater, den har bragt.

I Sverige ved man noget mere. Den svenske sociolog, dr. Harald Swedner har foretaget en række undersøgelser over det, der normalt betegnes som kulturlivet, men som han let ironisk kalder „finkulturen“, fordi han med det forbehold, alle sociologer tager, mener, at der i adgangen til kulturværdierne fortsat er et vældigt classeskel. Indkomstforskel, arbejdstidsforskel, miljøforskel og uddannelsesforskel bidrager alle til en ulige fordeling af mulighederne for en lige udnyttelse af fritiden og kulturværdierne. Der er altså mange skranker, der endnu skal brydes ned ifølge Swedner, og det kan være rimeligt i højere grad, end det er sket, at prøve at kortlægge, hvad der sker med de mennesker, som kommer i nær kontakt med kulturudviklingen i dens forskellige kunstneriske udtryksformer.

Professor ved det kultursociologiske institut ved Københavns universitet Verner Goldschmidt har stillet forslag om, at den

kulturelle aktivitet, der i øjeblikket udfoldes i Holstebro, gøres til genstand for en undersøgelse. Gennem en analyse af Holstebros kulturliv vil det være muligt at få en større viden om, hvordan de kunstneriske udtryksmåder indvirker på samfundet og det enkelte menneske. Det er sikkert rigtigt, når Verner Goldschmidt siger, at en forskning, der går ud på at indsamle viden om, hvordan forholdet mellem det enkelte menneske og kulturværdierne udvikler sig, kan medvirke til at bygge bro over den eksisterende kulturkløft og således være rådgivende for en kommende kulturpolitik, i hvilken begrebet kulturcentre — eller med en måske bedre betegnelse: medborgerhuse — ikke kan undværes. Det ligger i selve arten af et medborgerhus, at det ikke blot skal være et samlingssted, hvor man dyrker sine kunstneriske interesser og tilegner sig kundskaber, men også et sted, hvor man naturligt og uforpligtende kan opnå et samvær med andre mennesker.

Derfor tror jeg, det er meget væsentligt at kunne inddrage ikke blot mere specifikke kulturarrangementer, men også mere almenmenneskelige begivenheder under de samme rammer. Derigennem kan man undgå det miljøfremmede element, som måske vil afholde en hel del af dem i at deltage, som står tøvende, lidt bange over for det uvante. Vaner ændres ikke ved påbud, men kun ved nyvurderinger og kritik, hvor det må være den enkelte, der selv former sin overbevisning.

Jeg er derfor helt enig med ministeren i, at jo mere almen virksomhed der kan knyttes til kulturcentrene gennem en effektiv udnyttelse af lokalerne i forbindelse med fritidsundervisning, voksenundervisning af forskellig karakter, lokalt foreningsarbejde, og først og fremmest ved, at ungdommen føler sig hjemme — popballer skal være tilladt — desto større miljøskabende betydning vil et kulturcenter få. Jeg tror, at det ud fra den samme tankegang er rigtigt også at have opmærksomheden henvendt på, om ikke de allerede eksisterende muligheder kunne udnyttes bedre og udbygges til faktiske kulturcentre. I sin art gode eksempler er de sognegårde, man møder rundt om i landet: biblioteket i midten som det samlende, til den ene side skolen, til den anden side teatersal og foredragssal.

[Niels Matthiasen.]

Nogle flere mindre lokaler og særlige hobbyrum er nødvendige for helt at kunne tilfredsstille de krav, der kan rejses; men et vældigt udgangspunkt for en kulturel aktivitet er der i det lokale plan.

Naturligvis er ønsker og krav anderledes andre steder; men afgørende er det jo i virkeligheden også, at ikke to kulturcentre bør være ens. Standardisering i størrelse, virkeområde eller arbejdsmetode vil være uheldig. Det må være det lokale, afbalancerede initiativ og behov, som afgør, hvilket omfang et kulturcenter bør have. Man bør i den tid, man er i tænkeboks, overveje, om man i tilstrækkelig grad har oversigt over placeringen af centrene i forhold til befolkningsflytning og eksisterende kulturelle institutioner. Her er der grund til at udnytte forskningens erfaringer og viden, og måske burde man, inden et endeligt lovforslag fremsættes, sætte penge af i den kommende tid til en art forsøgsvirksomhed, som kunne give grundlag for støtten til den lokale kulturformidling, hvor man møder den virkelige udfordring, fordi man dér når længst ud.

Her er det vigtigt, at en statslig lovgivning suppleres med en kommunal aktivitet. Det vil koste penge, siger kulturministeren, og vi ved endda, at der allerede findes en lang række opgaver, som skal løses: nationalmuseets udflytning og generalplanlægningen for det kgl. teater, for bare at nævne et par enkelte store opgaver. Endvidere at udfylde lovene om teatre, museer, kunstfond og andre, som er vedtaget.

Der diskuteres i disse dage her i huset en ny skattereform; en meget afgørende enkelthed i denne diskussion er skatteløftet, hvor lidt vi skal betale i skat. Men det giver også et loft over de offentlige udgifter, og det må give en prioritetsfordeling mellem undervisning og uddannelse, socialudgifter, trafikudgifter og de øvrige offentlige udgifter, hvor også kulturudgifterne har deres selvfølgeligelige prioritet. Men der er for alle områder en økonomisk begrænsning.

Det er min opfattelse, at i stedet for at prøve at dække hele feltet, men kun til dels kunne opfylde ønskerne — hvorefter alle bliver sure — er det rigtigere at koncentrere sig om at udfylde de vedtagne

love, men til gengæld planlægge for de uløste opgaver og så løse dem til bunds, når tiden er inde. Efter denne metode bliver i alt fald nogle tilfredse og andre forhåbningsfulde.

Som et supplement til sine muligheder burde kulturministeriet måske råde over en særlig fond i lighed med The Arts Council i England, som uden på forhånd at være bundet til en bestemt opgave kan sætte ind, hvor det er fornødent, både når det gælder enkeltpersoner og projekter, som aktiviserende og som inspirerende.

Under kulturministeriet findes den kulturelle fond, hvis opgave i øjeblikket hovedsagelig er støtte til tonekunsten — en alt for ringe støtte i øvrigt — og som af sine indtægter årlig betaler 650.000 kr. til det kgl. teater. På en vis måde er det jo at lægge fra den ene lomme over i den anden. Her lå måske begyndelsen til en nyordning. Jeg ved godt, at vi venter på musikkommissionen, men det har vi gjort længe, og en nyordning kunne måske skabes.

Naturligvis vil vi også i fremtiden møde kritik over kulturlivet, og det er godt sådan, når det er ærlig kritik og vi ikke falder for et billigt stemningsdemokrati. Man kunne godt ønske, at folk i kultur- og kunstdebatten viste en større tolerance over for hinandens meninger. Behovet er forskelligt for den enkelte ud fra forudsætninger og miljø, men så sandelig da også ud fra tidspunkt og stemning. Ethvert fremskridt vil være et brud med det én gang vedtagne og gammelkendte. Det vil på den ene side vække til forargelse, og det vil på den anden side forløse i en ny erkendelse af tilbud og muligheder. Det gælder at skabe valgfrihed for den enkelte og et frugtbart samspil mellem menneskets individuelle aktivitet, dets behov for fællesskab og dets samarbejde med andre mennesker. Det er grundlæggende — en kulturformidlende opgave.

Evan Jensen: Hvad ville et folk være uden kulturen og uden kunsten? Hvad var Frankrig uden fransk litteratur og kunst? Eller tænk på Polen, der overlevede som kulturnation, selv om landet havde haft perioder, i hvilke polakkerne ikke måtte undervises i deres eget sprog på grund af andre landes indblanding. Men polakkerne

[Evan Jensen.]

lærte deres digteres værker udenad, og der var kunstnere, der stadig skrev, malede og komponerede, undertiden i andre lande; men de var stadig polske kunstnere. Hvad var Danmark uden en kulturpersonlighed som f. eks. Grundtvig eller Carl Nielsen?

Kunstnerne fødes blandt folket, og de skaber for folket. Deres produktion bliver folkets kulturarv, hvis det er store kunstnere, og arven skulle jo nødigt ligge hen som død kapital. Det er da heller ikke tilfældet. Vi har en lang tradition for at benytte os af de kulturelle værdier. Hvis vi ser tilbage på den udvikling, der er foregået i vort land i de sidste godt 100 år, ser vi, at der i perioder har været en rig kulturel udvikling; det gælder både i by og på land.

I kølvandet på de folkelige bevægelser, som for de flestes vedkommende havde deres udspring i forrige århundrede, rejste der sig mange huse, der virkede som kulturhuse for en hel by eller en hel egn. Mange af vore højskoler og ungdomsskoler har været centre for folkeligt og kulturelt liv og har sat deres præg på deres egn. Det er jo således, at man visse steder, hvor der tidligere lå en højskole eller en ungdomsskole, taler om, at det stadig væk er en levende egn, og at linjen kan føres tilbage til den pågældende kulturinstitution.

Bag forsamlingshustanken taget i videste forstand lå der en idé — en idé, som betød noget for en gruppe mennesker. De ville ofre noget for at bygge et fællesskab op om deres idé, og så byggede de forsamlingshuset. Man vidste, hvad man ville bruge forsamlingshuset til. Jeg er enig med ministeren i, at tiden er løbet fra mange af vore forsamlingshuse, fordi man har forsømt at holde dem ved lige — i mange tilfælde, fordi man ikke økonomisk har kunnet magte opgaven. Efter den gældende fritidslov er der vel visse muligheder, som man mange steder har ladet ligge uudnyttede hen.

I dag kan det en gang imellem synes, som om det kniber mere med ideen, end det gjorde tidligere, og så må man i stedet for prøve at finde frem til, hvad man eventuelt kan gøre. For kulturcentre gælder det vel, at man endnu ikke rigtig ved, hvad de skal bruges til, og behovet er ikke klart analyseret. Nogle mennesker i dette land har den opfattelse, at sådanne huse, så-

danne centre, bør være nødvendige, at der bør være et behov; andre mener, at et kulturcenters blotte eksistens efterhånden vil skabe et behov.

Hvorom alting er: der blev nedsat et kulturudvalg, og det har afgivet en betænkning og udarbejdet lovforslag om kulturcentre. Kulturudvalget anfører i betænkningen, at det har rettet henvendelse til en række amtsungdomsnævn og en række kommuner og forespurgt om forskelligt for at få belyst interessen for oprettelse af kulturcentre, og man skriver så:

„Efter udvalgets opfattelse kan der spores en så overvejende positiv indstilling over for tanken om oprettelse af kulturcentre, at man mener, at der kan tales om et behov på dette område.“

Bedre kan det vist ikke siges af en række dygtige embedsmænd, at de ikke har fundet noget egentlig udtalt behov. Jeg vil derfor gerne takke ministeren for den redegørelse, vi fik i går. Jeg kan erklære mig enig med ministeren i de fleste af de fremførte synspunkter, og hvad specielt udskydelsen indtil videre af lovforslaget om kulturcentre angår, er jeg helt enig med ministeren. Dermed er jo ikke sagt, at spørgsmålet om plads, huse, hvor kulturelle aktiviteter kan foregå, kan tages af dagsordenen. Interessen for at gå i teater, selv spille amatørteater, se film, kunst, høre musik, selv være aktiv musikudøver osv. er jo stor, og forhåbentlig vil den øgede fritid yderligere skabe behov herfor.

Men under kulturministerens område hører jo en række love af nyere dato, der netop er gennemført med henblik herpå — jeg tænker på lovene om biblioteker, teatre, biografer, kunstmuseer og lokalmuseer, som ministeren også var inde på i går. Disse love skal til revision i folketingsåret 1968-69, og ved den lejlighed kan der være god grund til at se på, om ikke disse bestående institutioner i højere grad, end det er muligt i dag, kan komme til at danne rammen om en bys og egns hele kulturliv. Tager vi f. eks. et moderne bibliotek, er det i mange tilfælde velegnet som et sted for folk at samles. Gennem beskedne, eller for de gamle og utidssvarende huses vedkommende mere omfattende udvidelser, selvfølgelig også med et cafeteria, kunne biblioteket blive det

[Evan Jensen.]

helt ideelle og naturlige samlingssted mange steder. Ønsker en kommune oprettet et kommunalt teater, kan statsstøtte i henhold til teaterloven af 1965 opnås til den almindelige drift og til bygningens hovedindsættelse eller forbedring. Jeg er enig med ministeren i, at et teater også vil kunne bruges visse eftermiddage og aften til andet end teaterforestillinger, f. eks. koncerter, foredrag og litterære arrangementer.

I landdistrikterne bygges der mange nye skoler i disse år: folkeskoler og gymnasier. Nogle steder er disse skoler blevet et naturligt samlingssted også for sognets voksne borgere; andre steder kommer man ikke i skolen, hvis man ikke er barn og skal gå der. Gulvene er for blanke og må ikke betrædes. Luk dog skolerne op, og lad folk komme ind. Enhver forening med en ansvarlig ledelse bør være velkommen i disse skoler rundt omkring i landet, der også på forskellig vis kan være med til at afhjælpe et lokalt behov.

Kunstopfattelse er noget individuelt, og der er vel næppe to mennesker, der har helt samme smag. Nogle har måske heller ingen smag. Smagen må altså udvikles, og derfor er det en naturlig opgave i et samfund som vort, at man allerede i skolealderen giver børnene forståelse af og interesse for kunsten i alle dens aspekter. Her sættes der ind med skolescene, udstillinger, skoleorkestre, museumsbesøg, indføring i litteratur osv. Udviklingen på dette område har bragt store fremskridt i de senere år; men vi er her ved begyndelsen. Børn, der går i skole, er meget modtagelige og har et behov for det, vi kalder de musiske fag. Skolen må hjælpe dem med at udvikle sansen for disse værdier, således at de senere som borgere i vort stærkt materialistiske samfund kan glide naturligt og aktivt ind i det kulturelle liv. På den baggrund, jeg her har ridset op vedrørende skolen, er det ganske naturligt, at man siger: det kan ikke være rimeligt, når børnene forlader skolen, og hvis de bliver på egnen, at de så ikke kan fortsætte med at komme i skolen også som unge og som voksne.

I øvrigt er det min opfattelse, at initiativet til samlingslokaler, til kulturhuse bør komme fra lokalt hold, fra en sammenslut-

ning af organisationer, fra enkeltindivider eller fra en kommune. Ude i de enkelte kommuner er man klar over behovet, og det er naturligt, at et behov støttes fra kommunens side. Vi får jo nu større kommuner, der også økonomisk skulle kunne klare flere af den slags opgaver, der her er tale om.

For ikke så længe siden blev der her i folketinget fremsat et forslag om fritidsundervisning m. v. Det er venstres opfattelse, at der i dette forslag er store muligheder, også hvad angår det område, vi her behandler. Rundt om i landet har vi oplevet i de senere år, at private har taget et initiativ til at skabe et kulturelt samlingssted. Vi kan tænke på Louisiana, vi kan også tænke på andre mindre institutioner eller samlingssteder. Også de bør naturligt have deres plads i det, vi taler om ved denne lejlighed.

Hvis ministeren nu havde fremsat det forslag, som er indeholdt i betænkningen om kulturcentre, ville vi have været nødt til at beskæftige os med spørgsmålet om en leder — ministeren var jo inde på det i går. Jeg tror; det ville være meget, meget svært at finde folk, der ville være egnede til at stå som ledere af et sådant kulturcenter, som man taler om i betænkningen. Man kan ansætte en administrator; men et menneske, der kan lede alle de forskellige aktiviteter, der skal foregå et sådant sted, virke som inspirator også på længere sigt, vil det nok være vanskeligt at finde.

Venstre kan altså anerkende ministerens ønske om at udskyde lovgivningen om kulturcentre samt ønsket om at få bedre tid til at overveje hele problemet og herunder se på, hvilke forandringer og forbedringer der kan foretages ved en ajourføring af lovene om biblioteker, teatre m. v. Når det er sket, er det meget vel tænkeligt, at man har fået skabt tilstrækkelig gode rammer om det meget væsentlige område, der hedder kulturlivet, og videre skal vi vel heller ikke gå. Det er for venstre meget nødvendigt, at de enkelte interessegrupper kan få lov til at udfolde sig frit, og at det kan ske i de lokaler, man stiller til rådighed, hvad enten det er de lokaler, jeg omtalte for et øjeblik siden, biblioteker, teatre osv., eller det er de lokaler, kommunerne råder over som skoler osv.

Lembourn: Kulturministeren skal takkes for redegørelsen, som både i form og indhold var af stor kvalitet.

Jeg er enig i, at kulturcentertanken bør gennemtænkes nok en gang; man kan måske sige om den, at den var fostret af en mere velmenende end vist egentlig velovervejede indstilling.

Kulturministeren spørger i sin redegørelse, om det rigtige i lovforslaget kan fremmes på en anden måde. Hvad er da det rigtige? Ja, det er at forsøge på at skabe et møde mellem kunst og publikum. Et møde mellem mennesker og menneskers værker kan aldrig skabes udefra, hverken ved opfordring eller ved påbud. Et sådant møde er en følge af et behov og ikke i sig selv et behov. Et sådant møde er ikke i sig selv en værdi; værdien kommer alene af, at de og det, der mødes, behøver mødet. Det nytter ikke at hænge billeder af stor skønhed op foran mennesker, der ikke har behov for deres skønhed; de ser dem ikke. Det nytter ikke at læse Orfeus og Eurydikens kærlighedsscene op for mennesker, der ikke har behov for at lytte til en poetisk kærlighedsscene.

Kulturcentre skabt ovenfra, leveret færdigindpakket til direkte brug, ville måske have tilfredsstillet nogle få, men jeg tror ikke ret mange. De kunne nemt have risikeret at blive mausoleer over den skønt balsamerede kunst, kun besøgt af de sørgende.

Det konservative folkeparti kan derfor erklære sig ganske enig i redegørelsens principielle holdning. Men kulturkløften bliver jo ikke mindre af, at man er enig om kulturcentertankens mangler. Kulturkløften er vor åndelige udfordring i dag, den ulykkelige afstand mellem kunst og publikum. Hvorfor er den der? Der er mange årsager, og den vigtigste er vel den, at det 19. århundrede gik i stykker. Den enhed, den kulturelle sammenhæng, som trods de store sociale, politiske og kunstneriske bevægelser dog prægede det 19. århundrede, den sprængtes. De tre store minører: Kierkegaard, Nietzsche og Dostojevsky, efterlod sig en sprængt helhed. Kunsten måtte nødvendigvis ud-

trykke, at vi nu lever i en eftersprængnings-tid, dens form måtte svare til erkendelsen af tidens væsen.

Men menneskets behov, dets drøm om at leve i en helhed, i en meningsfyldt sammenhæng, består stadig væk. Derfor tilfredsstiller poppen et behov. Den tilfredsstiller behovet for altings mening, den retfærdigt straffende og lønnende skæbne. Det er jo i den kulørte fortælling, at det går de gode godt og de onde slet. Den gode kunst derimod er altid realistisk i den forstand, at den skildrer virkeligheden bag virkeligheden, situationen bag drømmen og altså i vor situation drømmen om den meningsfyldte sammenhæng bag det sprængte.

Denne årsag til kulturkløften kan vi ikke og bør vi ikke kulturpolitisk forsøge at gøre noget ved, det ville være en form for åndelig tvang. Men der er også en socialpsykologisk årsag til kulturkløften, og det er den ensidigt materialistiske målsætning, vi har sat os både pædagogisk, politisk og personligt.

Materialismen som livsform er jo imidlertid yderst forståelig. Vi lever i en overgangstid mellem det fattige samfund og det rige. Man kan ikke fortænke vor tids mennesker i, at de er så voldsomt optaget af at tilfredsstille deres materielle behov; det er første gang i verdenshistorien, de har fået chancen. Derfor skal der ikke lyde nogen anklage mod vor tids menneske og dets materialisme.

Men virkningen af denne materialistiske livsform for mødet mellem kunst og publikum er katastrofal. Den betyder nemlig, at vor tids kunstner ofte føler sig overflødig; han føler, at han er lukket ude fra det fællesskab, som han tidligere tilhørte; han føler, at det moderne samfund med dets materialistiske målsætning vender ham ryggen. Derved er der blevet skabt et negativt inspirationsgrundlag. Man kan sige det så stærkt, at mange gange er inspirationen til vor tids kunst et tidshad, et had til det samfund, hvori kunstneren lever, og

[Lembourn.]

derved fremkommer afstanden mellem kunstneren og publikum, for de taler ikke længere det samme sprog.

Heller ikke denne negative inspiration kan vi tvinge bort, men vi kan gøre noget andet. Vi kan i det mindste føre en kulturpolitik, der viser, at det offentlige dog har forstået, at ethvert samfund, også selv om det ikke vil indrømme det, har et behov for kunst, fordi mødet med den gode kunst er en erfaring, og der er kun én måde at modnes på, og det er gennem erfaring.

Kunstens inderste drivkraft er ønsket om at erkende mere for at leve mere. Derfor bør vi i vor kulturpolitik atter vise kunstnerne, at de lever i et samfund, hvor der er behov for dem. Derved tror jeg at man i hvert fald giver dem en chance for en mere positiv inspiration. Det kunstneriske mirakel består jo ikke i, at kunstneren gør sig fri af verden, men i, at han forener sig med den uden at sætte sin identitet til. Hvis dette kunne ske, hvis dette, at samfundet viser, at det atter har brug for kunstnere, kunne føre til et mere positivt inspirationsgrundlag, så kunne det måske også tænkes, at kunstneren og hans publikum sprogligt kom hinanden nærmere.

Det vil principielt sige, at vi bør efterspørge og støtte værket i højere grad end kunstneren. Vor kulturpolitik skal ikke bestå hverken i kunstig formidling gennem statsskabte kulturcentre eller i social almisse til en proletariseret kunstnerstand. Det sidste kan være i orden set ud fra et socialpolitisk synspunkt, men kulturpolitik er det ikke.

Skal man derfor have en lov om kulturcentre, bør den efter min mening have det sigte, at den i stedet for at formidle bliver en støtte til værket i bred forstand, og dermed mener jeg, at hvis der et sted lokalt og spontant opstår en kulturel udfoldelse, så vil en støtte hertil blive en støtte til værket og dermed en kulturpolitisk indsats, der mere er kvalitativ end kvantitativ.

Vor kulturhistorie har talrige eksempler på spontane kulturcentre: kolonnaden på torvet i Athen, olympiaderne i Hellas, Mediciernes hus i Firenze, det attende århundredes saloner, højskolerne. Vi finder dem i dag pludselig opstået omkring en

bistro i Paris, omkring en kvindelig teaterinstruktør i London, et off-Broadway teater i New York, en forfatterinde i Glumsø, en litterær museumsmand i Viborg, en københavnsk café — og der vil komme flere til: et bibliotek, en skole, en amatørscene. Fælles for dem alle er, at det var og er en personlighed eller en gruppe af personligheder, et talent, ikke et hus, en åndelig vitalitet og ikke en institution, der skabte centret; det opstod indefra, og det voksede langsomt af sig selv ud til en institution, aldrig omvendt. Går man den gale vej, sådan som kulturudvalgets forslag tilsigtede, får man, er jeg bange for, kun en række nye mennesketomme Brasilia'er, hvor kunstens og arkitekturens værker er blevet til tragiske symboler på et åndeligt øde, et sted, hvortil kunsten blev landsforvist, og hvorfra menneskene flygtede.

Derfor bør et forslag udformes sådan, at det rummer muligheden for at støtte den spontane, lokale kulturaktivitet, den enkelte personligheds allerede eksisterende tiltrækning, så materielle mangler ikke bliver en hindring for mødet mellem kunst og menneske. En kulturpolitik, der således i princippet støtter værket, udfoldelsen, når den er der, mødet mellem kunstner og publikum, når det er ønsket, en sådan kulturpolitik kan det konservative folkeparti støtte.

Jeg tror, det er det eneste mulige alternativ til det, man egentlig godt kunne kalde den ulykkelige borgerkrig mellem vor tids kunst og vor tids publikum, en borgerkrig, hvis oprindelse ikke alene er en humanismens anklage mod tidens uretfærdigheder — den anklage, vi aldrig har kunnet undvære, og som har bragt os friheden — men sørgeligt nok også en gensidig foragt mellem kunstner og publikum.

Hvad det nu gælder om at vise, er, at det moderne velfærds- og velstandssamfund tidsånd ikke er åndløshedens, og at kulturpolitik ikke er at gøre det nemmeste, nemlig at bygge et hus, men at gøre det sværere: at skabe et behov for huset.

Gunhild Due: Jeg kan simpelt hen ikke bevæge mig op i de højder, som ordførerne hidtil har befundet sig i, og det kunne man måske nok beklage. Jeg kunne nok være enig i noget af det, hr. Lembourn sagde; men jeg har en fornemmelse af, at

[Gunhild Due.]

vi står noget langt fra hinanden, hvad selve grundsynspunktet og det, der ligger bag, angår. Jeg skal imidlertid holde mig til det, jeg havde tænkt mig at sige.

Siden betænkningen om kulturcentre kom frem, har vi ved forskellige kursus og møder i SF diskuteret forslaget meget, og før vi startede debatten om forslaget, tror jeg egentlig, de fleste tænkte: kulturcentre, ja, det var da nok en god idé. Men efterhånden som vi har drøftet og endevendt problemerne, er vi kommet frem til nogle af de samme betænkeligheder, som ministeren gav udtryk for i går. Vi er simpelt hen bange for, at et sådant fra oven kommende kulturcenter let vil kunne blive et sted, hvor de allerede frelste bekræfter hinanden i troen, altså en slags opbevaringssted for det fineste fine og det til tider måske lidt kunstige kulturliv. Selv om vi erkender, at dette ikke er sigtet med betænkningen, kan man alligevel frygte, at det vil gå sådan.

Vi erkender, at der er mangel på egnede lokaler mange steder, og kan fremskaffelse af disse ikke ske under den eksisterende lovgivning, vil vi naturligvis meget gerne være med til at skaffe hjemmel for, at støtte til oprettelse af lokaliteter bliver mulig. Jeg tænker ikke mindst på steder, hvor folk kan udfolde sig på forskellig vis.

Jeg deler i øvrigt ministerens mening, at begrebet kultur må være meget bredt, ligesom jeg kan sukke med over de for små boliger. Jeg mener faktisk, at et lands kulturelle niveau i høj grad kan aflæses af de udviklingsmuligheder, man giver det enkelte menneske og altså ikke kun visse kredse; jeg tænker ikke alene på skoler o. lign., men i høj grad også på boligforhold, på byplanlægning, på vilkårene for børnenes opvækst. Det vil sige, at skal man drøfte kultur i bred forstand, kunne man drage alle ministerierne ind i billedet — efter min opfattelse lige med undtagelse af den minister, der står for militærvæsenet.

Jeg opfatter derfor også kulturformidling som noget meget bredt; ja, egentlig sker der vel en slags kulturformidling, hver gang mennesker kommer sammen. Derfor mener jeg også, at mulighederne for alle slags kollektivt samvær må fremmes. I øvrigt har jeg personlig oplevet det som kulturformidling, når en gammel kone på

et alderdomshjem sidder og fortæller mig en novelle fra „Ved julelampens skær“, tilsat sin egen oplevelse og sin egen livserfaring, på en sådan måde at novellen faktisk bliver værdifuld for én, mens jeg — hvis jeg selv havde læst den — bare ville have rynket på næsen. Man kan faktisk finde kultur de mærkeligste steder. Dette være sagt til hr. Lembourn.

Jeg mener sådan set, man må skelne mellem kulturformidling og kunstformidling, selv om jeg erkender, at det er svært. Og jeg vil med det samme sige, at vi i SFs forskellige kredse har drøftet, om det ikke snarere var en slags kunstformidlingsfond, vi skulle have, også under hensyntagen til den lovgivning, der allerede eksisterer. Derfor var jeg også glad for hr. Niels Matthiasens bemærkning om, at man eventuelt kunne tænke sig en slags fond. Når jeg mener, at man nok må sætte mere ind på at formidle kunst, er det ikke ud fra et ønske om at støtte det fine kunstliv eller et ønske om at missionere eller påtvinge nogen noget. Det er derimod ud fra ønsket om at gøre kunsten til noget hverdags. Da fjernsynet i sin tid kom frem, var det noget vældig fint, så længe det kun var få, der havde muligheden for at få det. Da næsten alle fik det, blev det pludselig det modsatte. Nu er det faktisk fint ikke at have fjernsyn.

Jeg vil gerne have kunsten gjort til noget, som ikke er fint, og derfor mener jeg, det er vigtigt at gøre det nemmere at møde kunsten i dens forskellige udtryk, men der er mange mennesker, som egentlig ikke har så forfærdelig nemt ved rent praktisk at møde kunsten i dag. Tænk nu til eksempel på de mange billeder, der er stuvet væk i kældre og lofter på vore museer, og som ligger og dør — for det gør de jo rent faktisk. Hvorfor kan man da ikke hænge dem ud på vore hospitaler og på alle mulige andre institutioner, hvor folk færdes? Jeg ved godt, at museumsfolk vil sige: ja men det kan skam ikke lade sig gøre, for klimaet er ikke rigtigt, og billederne går til. Men hvad gør så det? Hvad i alverden er det egentlig for en dum idé, at kunst skal være sådan noget helligt noget, der er til evigt? Jeg erkender da, at der er nogle mesterværker, som man bør bevare for eftertiden; dem kan museerne

[Gunhild Due.]

jo så tage sig af. Men der er også en hel masse sådan mere almindelige kunstværker, sådan almindeligt pæne, gode billeder eller jævnt gode billeder, skulle man måske sige; som lige så godt kunne blive brugt og komme ud, og som man så kunne glæde sig over en vis tid — og dér kommer da jo hele tiden nye til. Jeg mener, det ville være langt bedre, at de hang ude, hvor mennesker færdes; måske kunne man glæde sig over dem, eller man kunne undre sig over dem, eller de kunne føre til, at folk gav sig til at snakke om andet end deres gebækkeligheder, hvis det nu var på et sygehus, de hang.

Jeg ved ikke, hvorfor det altid skal være så svært at få den slags små ting ført igennem, for det er det jo. Jeg mener netop, at det i virkeligheden er den slags små ting, der betyder noget i det lange løb.

I øvrigt er jeg enig med ministeren i, at man bør kigge på de gældende love og måske sammenarbejde dem noget mere. Jeg kunne ønske — det er der mange som har gjort sig tanker om — at man bl. a. kiggede på museernes åbningstider. De er ikke rimelige i dag. Hvorfor ikke ordne det sådan, at man f. eks. kunne tage direkte fra arbejdet i sit arbejdstøj ind på et museum, som måske lå i nærheden af ens arbejdsplads, men ikke i nærheden af ens bolig, at man altså den dag, man havde lidt overskud og lidt kræfter til det, som en naturlig ting kunne gå ind på et sådant museum, mens man var inde i byen?

Jeg er opmærksom på alle de nye muligheder, der er i biblioteksloven. Men hvordan får man de i forvejen biblioteksfremmede med ind? Mange tror jo, at biblioteker er noget for de fine eller for de særligt interesserede; jeg erindrer nok min egen skræmte listen rundt ved hylderne, de første gange jeg vovede mig ind på et stort centralbibliotek. Dér mener jeg man simpelt hen må sætte ind med popularisering og formidling. Jeg ved dog godt, at der gøres meget i skolerne i dag netop på dette punkt, og det er rigtigt at gøre det.

Man må dog også være opmærksom på, om der er tilstrækkelige støttemidler for de initiativer, der tages rundt omkring, også de mere stillfærdige, og man må nok prøve

at finde frem til en slags gødning, der kan skabe grobund for nye initiativer og ideer. Specielt mener jeg, man må være meget opmærksom på at få ting ud i landet, f. eks. gøre det muligt at sende små teatergrupper rundt, revyer, børneteater o. lign., og når jeg siger ud i landet, så mener jeg ud i landet, ikke bare til nogle provinsbyer, men ud i forsamlingshusene, på kroerne, på arbejdspladserne, måske i fagforeningsbygninger, på skoler, og ikke kun når skolebørnene er der, men også til deres forældre, altså alle vegne, hvor der samles mennesker.

Der er sikkert også institutioner, der sidder med gode ideer, men som bare mangler det økonomiske grundlag for at få dem udført. Man må have ganske særligt øje med de mere utraditionelle ting og støtte dem. Jeg skal pege på et par ting mere, som måske ikke er særlig utraditionelle, men som jeg gerne så fremmet, nemlig en slags underskudsdekning for de gode film — det er muligt, det kan gøres over de love, der er tilknyttet filmsvæsenet — så man fik dem ud i provinsen. Vi derude har næsten ikke mulighed for at møde ordentlige film, fordi det er en underskudsforretning for biografierne at vise dem. Desuden mener jeg, det nu må være på tide at få et selvstændigt radio- og TV-blad, som efter min mening skulle sendes gratis til alle licensbetalere, og som kunne orientere ordentligt om, hvad der gemmer sig bag de forskellige titler i programmerne.

Dette at gøre de forskellige kunstarter til noget selvfølgeligt, noget dagligdags for alle, sker jo ikke fra den ene dag til den anden, det ved jeg da godt, men jeg mener, det må være et klart kulturpolitisk sigte. Det skal der bruges penge til, det er jeg godt klar over, og det er altså ikke, fordi SF ønsker at spare eller noget i den retning, at vi ikke er så begejstrede for selve tanken om kulturcentre. Vi er klar over, at der må bruges mange penge til formidling og støtte, og meget kan som sagt sikkert opnås gennem de eksisterende love og via den nye fritidslovgivning; det er vi opmærksom på. Men måske vil ministeren, når ministeren har fået tingene tænkt mere igennem og fået hele lovområdet gået igennem, alligevel skønne; at ikke alle formål og initiativer er dækket ind her, og så venter jeg, at mini-

[Gunhild Due.]

steren vil komme med nye impulser på lovområdet. Og dertil kan jeg tilsige overordentlig interesse og velvilje.

Man kunne måske også sige til de folk, som har gode ideer, at det er nu, man skal give disse ideer videre til ministeren, så det ikke kun bliver bagben, der marcherer inde på ministeriets kontor. Jeg håber, det vil lykkes at føre en sådan kulturpolitik, at det kan vise sig, at omtalte bagben bliver til positive forben, og jeg tror på, at det kan lade sig gøre. Det er klart, at man må tænke sig om, men alligevel ikke alt for længe, det beder jeg om. Det skulle nødigt gå sådan, at eftertankens gustne farve dræber beslutningens friske rødme, og den fuldkomne lov kan vi jo alligevel ikke lave.

Jeg håber, det er lykkedes mig at holde benene nogenlunde på jorden med dette, og jeg skal så til slut bare tilsige ministeren mine allerbedste ønsker for ministerens farefulde færd fremover.

K. Helveg Petersen: Også jeg vil gerne takke ministeren for den redegørelse, vi fik, og jeg føler trang til også at takke den anden kvindelige deltager i debatten, så langt som vi er kommet nu, fru Gunhild Due, for det indlæg, vi just har fået.

Kulturministeren karakteriserede i sin tale i går redegørelsen ved at sige, at det drejede sig om visse kulturpolitiske problemer, og derved foretog ministeren en indskrænkning i rækken af de spørgsmål, som blev lagt frem til debat, og som ministeren mente det var rimeligt at bringe frem på dette tidspunkt.

Men der er mange problemer, som vi med god grund burde tage op i en bred diskussion om kulturudviklingen. Lad mig bare nævne spørgsmålet om radio og fjernsyn, og lad mig minde om den helt indgribende, helt dominerende indflydelse på kulturudviklingen, disse medier har. Det er næsten ikke muligt at tale om landets kultursituation, uden at vi fordyber os netop i disse spørgsmål, og jeg går ud fra, at der senere — sådan som det jo skete sidste år — vil blive givet en redegørelse for problemer omkring radio og fjernsyn, så der kan føres en særlig debat om disse medier.

Ministeren kom heller ikke ind på den centrale betydning, som uddannelsesinstitutionerne har for kulturudviklingen. Det er ingen bebrejdelse, men jeg ønsker at nævne det; med det udgangspunkt, jeg har, er det naturligt, at jeg bringer det frem. I virkeligheden har uddannelsesinstitutionerne jo en helt afgørende betydning for de linjer, ad hvilke kulturudviklingen finder sted. Når vi diskuterer uddannelser, træffer vi jo jævnlig på det argument, at uddannelse lønner sig, fører til øget produktivitet, gør, at vi bedre kan klare os i konkurrencen; og det er naturligvis væsentligt, at vi på den måde sikrer den økonomiske vækst, og at vi gør det muligt for det offentlige at leve op til de mange og store krav, der stilles. Men vi skal jo nok være varsomme med at føre argumentet for stærkt frem; vi skal nok oftere spørge om, hvordan den enkelte bedst kan udvikle sine menneskelige forudsætninger; det må jo dog være det overordnede mål for vor opdragelse og kulturdebat. Og hvis vi vil virkeliggøre det mål, at den enkelte kan realisere sine menneskelige forudsætninger, så må der ske væsentlige forandringer inden for vore uddannelser, for det hjælper ikke meget, at vi opfører kulturcentre eller skaber andre ydre rammer eller yder støtte til kunstnerne, for det kan alt sammen let blive noget formelt.

Vi må være klar over, at vi jo her beskæftiger os med rammerne om tingene. Hvis vi igennem vore uddannelser kan hjælpe med til at udvikle levende, aktive, vågne, åbne mennesker, der selv vil være med til at skabe og sætte i gang, så vil det betyde meget for det, vi her taler om. Der er i øjeblikket meget i gang inden for folkeskolen, der ser lovende ud; jeg skal ikke her fordybe mig i det, men blot minde om f. eks. den udvikling, der er i gang inden for formningen, minde om, at man lægger vægt på, at børnene og de unge vænnes til at ræsonnere, vurdere, se kritisk på tingene. Jeg er da helt sikker på, at det vil have betydning for den vurdering, man anlægger over for kunst, om disse forudsætninger bliver udviklet. Hvis vi kan hjælpe børnene til at bevare den opdagelseslyst og aktivitetstrang, som de er i besiddelse af, når de møder ved skoleporten den første dag de skal i skole, så vil der være skabt forudsætninger for en rigere kulturel udvikling, og den skal nok bane sig vej, hvis disse

[K. Helveg Petersen.]

forudsætninger er til stede — ganske uanset hvad det offentlige gør.

Vi må ikke glemme, at den øgede velstand vil skabe muligheder for, at folk kan ofre mere på kulturel virksomhed, hvis de virkelig har et behov derfor. Det er jo det, det drejer sig om: at skabe et behov hos de enkelte for den kunstneriske virksomhed. Vi førte for nogen tid siden her i det høje ting en debat om læreruddannelsen, vi var inde på de musiske fag, og jeg mener, at vi ikke alene på seminarierne og i folkeskolen, men i alle uddannelsesformer, også når vi kommer til de højere uddannelser, bør være opmærksom på at fremme de musiske aktiviteter.

Jeg har engang i det høje ting under en debat om arbejdspladsernes problemer slået til lyd for, at man også kom til at anskue dem i sammenhæng med kulturudviklingen. Det har der ikke været nogen interesse for; men jeg tror ikke på, at man kan dele menneskets tilværelse i to halvdele, én, der knytter sig til arbejdspladsen, og en anden, der knytter sig til fritidslivet, og så tro, at der kommer harmoni ud af det, hvis der ikke er en vis syntese i det, der foregår de to steder. Jeg minder blot om, at der her virkelig ligger problemer, som vi slet ikke har rørt ved, og som vi må interessere os mere for.

Jeg forstår godt, at kulturministeren ikke er særlig glad for at modtage komplimenter, fordi et forslag om kulturcentre ikke er blevet fremsat. Det er aldrig morsomt at skulle holde et forslag tilbage, når det bygger på tanker, man i virkeligheden har megen sympati for, og det erklærede ministeren jo at hun havde for det forslag. Jeg vil for min part på det radikale venstres vegne gerne give udtryk for sympati for ideen. Den må ikke tages af folketingets bord; selv om der ikke endnu formelt er noget forslag fremlagt, så har vi stiftet bekendtskab med synspunkterne, og vi må beskæftige os med dem, indtil vi finder den rigtige løsning. Der er nemlig brug for en forbedring af vilkårene for opfyldelsen af kulturelle behov og for fritidslivets udfoldelse. Jeg synes, det er rimeligt, at ministeren ønsker at undersøge, hvordan de forskellige love, som er gennemført under kulturministeriet af den højtæredede formand i den tid, formanden var

kulturminister, kan udbygges, så man måske ad den vej kan skaffe egnede og hensigtsmæssige lokaler.

Der er flere ting, der taler for ministerens beslutning om at tage denne stilling til sagen. Lad mig her pege på den vanskelighed, der ganske oplagt er forbundet med at administrere en kulturcenterlov, sådan som den er skitseret i betænkningen, i forhold til anden lovgivning. Der er jo i betænkningen et særligt afsnit, der handler om forholdet mellem kulturcenterlovgivningen og anden lovgivning, og det ser ganske udviklet ud. Det fremgår, at kulturcentre vil komme til at give plads for aktiviteter, som, hvis vi tager dem enkeltvis, omfattes af anden lovgivning. Så vidt det oplyses, drejer det sig vel om en halv snes love og bekendtgørelser, som kulturcenterlovgivningen støder op til. Det er vigtigt, forekommer det mig, at man under gennemgangen af de mange love, der her er tale om, prøver, om man kan nå frem til en større forenkling. I det hele taget må vi vel tit her i det høje ting erkende, at vi behandler problemer, der egentlig hører sammen, i forskellige love; vi mangler så tit overblik over de ting, vi har med at gøre; det gør vi også her. Derfor glæder vi os til at få en klarlægning af de muligheder, der måtte være for at skabe en større forenkling.

Må jeg her minde om folkebibliotekernes stilling; det er jo særlig dem, der kan være tale om. Det understreges i betænkningen, at visse folkebiblioteker kan tænkes udbygget, således at der ikke nødvendigvis ved siden af biblioteket bør etableres et kulturcenter. Det understreges også, at gennemførelsen af kulturcenter tanken ikke må ske på bekostning af udbygning af bibliotekerne. Se, med den formulering, der er givet i betænkningen om kulturcentres virksomhed, er der ikke blot taget hensyn til det, som man i snævrere forstand ville kalde kunstnerisk kulturel aktivitet, men der er også taget hensyn til fritidsinteressernes mangfoldighed, og jeg vil meget gerne understrege, at man har fået rækken af opgaver uddybet i det forslag, der findes i betænkningen. Det gøres derved muligt, at man kan tage hensyn til de mange niveauer, hvorpå vi må diskutere kulturproblemet. Det er allerede fremgået af den debat, der her har fundet sted, at vi må tale om kulturproblemet på adskillige niveauer. Det

[K. Hølvæg Petersen.]

er, som ministeren sagde det, meget svært at give en forklaring på, hvad vi forstår ved kultur, og hvordan vi skal formidle den. Det er jo karakteristisk for vort kultur-mønster, at det bestandig undergår ændringer, hastige forandringer, ganske svarende til den hast, hvormed samfundet i almindelighed undergår ændringer. Nye træk i kulturmønstret dukker stadig væk op, træk, som vi kan synes om, eller som vi ikke synes om, men som nu engang er der, og som hver for sig kræver plads.

Der er de mange grupper på de forskellige niveauer, og det kniber svært for grupperne at råbe hinanden op; det viser jo hele den debat, der førtes for nogen tid siden om kunstpolitikken. Lad mig føje til her, at vi jo nok er for tilbøjelige til, når vi diskuterer kultur, at kritisere andres udgangspunkt. Vi må stræbe efter at acceptere de forskellige trin, og vi skal lade være med at stille os bedrevidende op over for de andre trin.

Når ministeren siger, at hun vil sikre sig tid til at fornemme, hvad der kan og bør skabes behov for, ja, så kan jeg godt tilslutte mig det, men med en understregning af det, ministeren også sagde, nemlig at det i kulturpolitik er nødvendigt altid at holde sig for øje, at det aldrig kan være statens opgave at bestemme retningen end-sige at ensrette. Det er en indstilling, jeg helt kan tilslutte mig; det er ikke politikerne, der har den opgave at forme kulturlivets indhold.

Man får ofte under kulturdebatten indtryk af, at det gælder om at løfte folk op på et højere trin og føre dem hen til et bestemt niveau i udviklingen. Det kan ikke være en holdbar opfattelse. Kultur må vokse af sig selv; hvad samfundet kan gøre, er at prøve på at skabe de bedste vækstbetingelser, en god jordbund, for den kulturelle udvikling.

For et par år siden skrev professor Tyge Bøcher en kronik, der hed „Springbrønden på torvet“. Han understregede heri behovet for mangfoldigheden; vi bør, sagde han, udvikle bestående kulturpuljer og oprette nye; hvis guldalderfolket — som han kaldte vor tids mennesker på basis af vore økonomiske muligheder i forhold til tidligere — hvis guldalderfolket bliver legemligt

sunde mennesker med bevaret virke- og forsketrang, så må der være enorme kulturpuljer til rådighed, ellers vil man komme til at tørste, og tørst kan nemt omdanne guldalderen til en grå maskinalder med neuroser og selvmord. Der bør — sagde Tyge Bøcher til sidst — være mange torve med gode springbrønde.

Den diskussion, der har været ført, siden kunstfonden blev til, har i høj grad været præget af den side af kulturudviklingen, der karakteriseres som kunstnerisk virksomhed, og der er under denne debat kommet megen bitterhed og fornærmelse til orde. Må jeg sige i tilslutning til det, fru Gunhild Due sagde for lidt siden om formidling, om det praktiske, der kunne realiseres ved at bringe billeder ud til hospitaler og andre institutioner, at det kan jeg helt slutte mig til; jeg havde netop ved et hospitalsophold for nylig lejlighed til at ligge og spekulere på, hvorfor man dog ikke gjorde noget i den retning. Altså, det er et virkelig praktisk forslag, som man burde kunne angribe uden alt for stort besvær.

Når vi tænker på debatten, der har været ført, og den bitterhed, der har været over den, så skal vi såmænd ikke være så ked af det. Det er godt nok, at vi provokerer hinanden, det er godt nok, at vi stilles over for udfordringer, og det er godt nok, at vi en gang imellem tvinges til at prøve på at revidere vore synspunkter, men det, vi skal være varsomme med, det er at søge at opbygge en etisk rangforordning næsten, baseret på folks større eller mindre sans for kunstneriske værdier. Vi ved meget lidt om forholdet mellem det, vi sædvanligvis betegner som kulturel udvikling, og den menneskelige modning, vi ved meget lidt om forholdet her. Når vi skal tale om kulturel udvikling i dybeste forstand, så havner vi jo i spørgsmålet om den menneskelige holdning over for tilværelsen. Her behøver vi ikke meget skarpsyn for at se, at det, at enhver er sig selv nok inden for den gruppe, man tilhører, træder stærkere og stærkere i forgrunden og truer med at skabe kulde i det velsmurte samfund, hindre os i at finde gode løsninger på såvel nationale som internationale problemer.

Jeg tror, vi må erkende, at der i disse år vil blive stillet nye krav til den politiske tænkning, krav, som vi står famlende og

[K. Helveg Petersen.]

usikre over for. Vi kan jo sige, at de politiske bestræbelser hidtil har været centreret om at løse knaphedens problemer, men med den velstandsstigning, der trods de mangler, vi endnu har i samfundet, vitterlig er i gang, da vil de materielle problemer blive mindre og mindre, og der kan, når vi fastholder det sociale ansvar, skabes social trykthed for alle, men der er midt i alle disse bestræbelser, midt i velstandsstigningen skabt nye kulturelle problemer, og de må angribes med samme styrke, som man i sin tid angreb de sociale og økonomiske problemer, og med samme styrke, som man i dag med så megen kraft og iver angriber skatteproblemerne, for det gør man jo uophørligt dag og nat.

Jeg udtrykker håbet om, at kulturministeren i næste folketingsår kan fremlægge synspunkter eller forslag, der viser, på hvilken måde samfundet kan skabe forudsætninger for løsningen af nogle af disse opgaver — for vi skal ikke tro, vi kan komme så forfærdelig langt — men nogle af de opgaver, der melder sig på hele dette brogede og mangoldige område.

Diderichsen: Andre, men lige så presserende opgaver her i tinget har gjort, at jeg ikke kunne nå frem til at forberede et indlæg af en så formfuldendt og indholdsrig karakter, som flere af de øvrige ordførere har glædet tinget med.

Jeg må nøjes med at fremsætte nogle generelle synspunkter med udgangspunkt i den omstændighed, at kulturministeren har ment at måtte udsætte fremsættelsen af lovforslag om kulturcentre. Jeg giver ministeren ret i, at der kan anføres gode grunde til en sådan udsættelse, for det første de nærmere undersøgelser af andre lovgivninger i kulturministeriet, som ministeren nævner i sin redegørelse, og for det andet — hvad jeg måske ville lægge endnu mere vægt på — andre lovgivninger uden for kulturministeriets område. Der tænker jeg navnlig på fritidslovgivningen, som ministeren også nævner. Det er jo et nyt moment, der er kommet ind i sagen, efter at kommissionen havde afgivet sin betænkning angående kulturcentrene, og det forekommer mig, at disse to områder er så nøje forbundet med hinanden, at det i grunden

ville være urimeligt at fremsætte lovforslag om kulturcentre, uden at det er indarbejdet i denne store og meget vigtige sammenhæng, som vi kalder for fritidslovgivningen, og som var til behandling her i tinget for nylig. Alene af den grund vil jeg erkende, at der foreligger sådanne momenter, som gør det rimeligt med en kortere udsættelse af denne lovgivning.

Jeg nævnede dengang, ved første behandling af fritidslovgivningen, om det ikke var rimeligt — og jeg bad undervisningsministeren tænke på, om ikke det var rigtigt — at efterkomme kravet fra de to kommissioner om at nedsætte en bred fritidskommission, og jeg synes, at der er anledning til at gentage det synspunkt her i dag, idet man så også kunne indarbejde hele det materiale, det drejer sig om her, i en sådan kommissions arbejde, uden at det derfor behøvede at trække ud i evigheder med at komme til ende med forslag. Det er jo endnu et eksempel på, at grænserne for sagsområderne mellem undervisningsministeriet og kulturministeriet måske ikke er helt hensigtsmæssigt nok trukket op; i hvert fald bør det jo da ikke blive sådan, at det, at de hører under to forskellige ministerier, virker hæmmende for et helhedssyn på disse ting.

Derfor kan jeg altså gå ind for denne udsættelse, men også med understregning af, som flere ordførere har været inde på det, at det ikke må blive nogen permanent udsættelse, at den må blive så kort som muligt, fordi problemerne er alt for påtrængende til at kunne tåle lang udsættelse.

Hvis jeg så måtte sige et par bemærkninger om kulturcentertanken som sådan, det er jo den, der er udgangspunktet for denne debat, som jo ellers har haft tilbøjelighed til at fortabe sig i det mere almindelig kulturpolitiske. Selve navnet kulturcenter er jo, som mange har været inde på, ikke særlig heldigt valgt, fordi kulturcenter i sig selv siger både for lidt og for meget. Hvis man nu f. eks. ville foreslå, at man kunne kalde folketinget et kulturcenter, er der så noget til hinder for det? Det er blot et enkelt eksempel, som kan vise, hvor bøjløst dette udtryk i virkeligheden er.

Men bortset fra disse betænkkeligheder med hensyn til navnet og hele spørgsmålet

[Diderichsen.]

om, hvad kultur er, og hvad det ikke er, hvilket jeg ikke skal komme nærmere ind på her, forstår jeg det sådan, at kernen i problemet det er dette, om den oprindelige kulturcentertanke i snævrere forstand, det vil altså sige tanken om at skabe særlige institutioner, navnlig særlige bygninger eller lokaler, hvor man skulle have lejlighed til specielt kunstpræget kulturaktivitet, om denne tanke er den rigtige udformning i forhold til den anden mulighed, nemlig at indarbejde denne specielle, æstetiske kulturvirksomhed i en bredere kultursammenhæng, en bredere humanistisk eller almindelig åndelig eller folkelig kulturbevægelse. Det er efter min mening det principielle i det spørgsmål, som vi her drøfter, og jeg forstår altså ministeren således, at ministeren er inde på tanker om, at man ikke skal isolere det specielle kunstneriske element i kulturen i sådanne særlige kulturhuse, men at man skal prøve på at bygge på de bestående muligheder — og det vil i virkeligheden sige, at det skal indbygges i bestående institutioner som biblioteker, skoler, teatre osv. — og deri ligger så, at denne æstetiske side af kulturvirksomheden faktisk bliver indordnet i en større folkelig kultursammenhæng. Det er i grunden det, vi skal tage stilling til, og jeg må sige, at jeg har altid været mere tiltalt af denne sidste mulighed, som ministeren altså også nu går ind på.

Grunden til, at jeg, når mine tanker har beskæftiget sig med dette forhold, har været mere tiltalt af denne mulighed, er den, at jeg er meget bange for, at man ved at lave særlige kunsthuse, eller hvad man skal kalde det, ville understrege den tendens, der er i det moderne kulturliv til at isolere kunsten og kunstnerne. Jeg mener, at det er en meget beklagelig udvikling, og at det er til lige stor skade både for det, man kan kalde publikum, og for kunstnerne selv, hvis man skal få det indtryk, at der fremskyndes en udvikling, som får kunstnerne til at opfatte sig som en særlig klike i den almindelige folkelige udvikling,

en klike, som næsten føler sig forpligtet til altid at indtage en protestholdning over for de samfundsproblemer, som i øvrigt er på dagsordenen. Derfor tror jeg, at det sundeste er at komme frem ad den vej, der her er foreslået, men jeg indrømmer, at jeg kan godt se, at der også dér er betydelige vanskeligheder til stede, og at de specielle forhold, under hvilke en sådan kunstnerisk udfoldelse kan trives, måske knap så meget kommer til deres ret, som hvis man havde selvstændige institutioner i så henseende.

Jeg skal dernæst sige en bemærkning om selve kunstformidlingen og kunstdyrkelsen, eller må jeg måske hellere tilføje en anden ting først. Man skal i det hele taget, som også hr. Lembourn var inde på indirekte, være forsigtig med at gøre åndelige bevægelser til institutioner med bygninger, organisationer, ansat personale osv. Vi kender det jo — hvis vi må tage et eksempel — fra det kirkelige liv, som på mange måder har været pioner på disse områder f. eks. ved de kristelige ungdomsbevægelser; alt, hvad der sådan har karakter af en åndelig vækkelsesbevægelse, den være sig kirkelig eller verdslig, har jo sin styrke i selve vækkelsesgenerationen, som bæres frem af en begejstring, men når der er gået en generation eller to, så ved vi jo, at begejstringens ild afmattes og til sidst slukkes, og hvis man så i den første begejstring har bygget for store borge eller huse, og hvis man har institutionaliseret bevægelsen, så sidder man til slut tilbage med de tomme skaller uden virkeligt indhold, uden at der er den ånd og begejstring, som skulle retfærdiggøre det ydre apparat. Og jeg vil blot sige, at noget lignende vil man risikere her; for der er jo faktisk her på mange måder tale om en slags vækkelsesbevægelse med et æstetisk indhold, som viser sig i adskillige åndelige bevægelser i nutiden, der ligefrem gør kunsten til den store frelsende engel, som skal bringe mennesket ud af livets viderværdigheder og vanskeligheder og altså ligesom bringe en slags religiøs fornyelse eller forløsning med sig.

[Diderichsen.]

Med hensyn til selve befolkningens stilling til det kunstneriske må vi nok desværre bemærke, når vi skal være ærlige — og det sagde kulturministeren jo at vi skulle — at det danske folk er vel ikke et særlig musisk folk, i hvert fald ikke hvis man tager musisk i den snævre betydning af musikalsk; derfor vil der altid være en forholdsvis begrænset kreds, som på dette særlige område vil have forudsætninger for eller interesse af at beskæftige sig med en sådan speciel kunstnerisk kulturvirksomhed. Det er en vidunderlig ting, hvis man er udrustet med sådanne sanser, at man glæder sig over toner og farver, over ord og linjer, men der er mange mennesker iblandt os, som ikke har disse særlige gaver, og man skal passe på, at man ikke prakker dem noget på og forleder dem til at beskæftige sig med noget, som de i virkeligheden inderst ikke bryder sig om at have med at gøre. For øvrigt er det glædeligt at konstatere, at vi ældre må indrømme og med glæde se på, at den yngre generation i så henseende viser meget mere musisk og musikalsk sans, end vi er vant til fra vores generation.

Derved står vi altså ved spørgsmålet om kunstformidlingen, som er et meget svært kapitel, og som jeg ikke her tør indlade mig i nærmere overvejelser over. Jeg har da lyst til at sige én ting om det spørgsmål. At der må en kunstformidling til, det er vel nok givet, men man må endelig ikke sammenblende kunstformidling og kunstnerisk virksomhed. Jeg kender også personligt adskillige kunstnere, som, når man spørger dem om kunstformidling og kunstforståelse, svarer: hvad er det for noget?

Det er naturligvis sat lidt på spidsen, men det betyder dette, at for den, der virkelig er kunstner og ser kunstnerisk virksomhed som sin livsopgave — det gælder måske særlig bildende kunstnere — er kunsten selv med sine interne problemer noget så vældigt, noget så omfattende og gribende, at dette med, at man skulle give sig til at forklare det ad rent intellektuel eller pædagogisk vej og derigennem komme i et forhold til kunst og kunstnerisk skaben, det er for dem noget ganske fremmed.

Med hensyn til kunstformidlingen er det mit grundsynspunkt, at det, der skal opdrage folk til kunst, det er tingene selv, og

jeg kan huske, jeg engang har læst noget — men jeg har ikke nået at slå det efter — hos den udmærkede norske forfatter Kiel-land. I en af hans romaner, som jo er skrevet for rundt regnet vel et halvt hundrede år siden, er der en samtale, hvori en af personerne siger omtrent sådan, som jeg siger nu: at når et menneske har købt et billede, som fra et kunstnerisk synspunkt er et rigtig dårligt billede, skal man ikke straks, når han spørger, hvad man synes om billedet, sige: uh ha, sikke da et rædselsfuldt billede, du har købt dér, men så skal man bare ganske roligt lade ham beholde billedet og sige et eller andet om, at det er et meget ordentligt billede. Så vil billedet selv opdrage ham, og næste gang, han køber et billede, vil han købe et billede af en lidt bedre kvalitet, og sådan vil han efterhånden nå frem til en virkelig indsigt i og glæde over kunstværket. Denne lille historie — jeg håber ikke, jeg har digtet for meget til, jeg kan ikke rigtig huske den oprindelige ordlyd — anser jeg i og for sig for at være ganske overordentlig nyttig og ganske overordentlig lærerig; den skulle man lægge sig meget på sinde.

Så vil jeg blot til slut sige, at der er jo en lang række muligheder, man kan knytte til med hensyn til hele dette spørgsmål, således at man ikke for stærkt begynder med den ydre ramme, i betydningen af at man begynder med at bygge og først og fremmest med at ansætte personale. Derfor er jeg ganske enig med ministeren i dette synspunkt: man må begynde med de forhåndenværende biblioteker, skoler og teatre, man må prøve at udnytte disse lokaler og det personale, man har i forvejen. Man kan måske visse steder, hvor det er muligt, og hvor forholdene tillader det, særlig indrette sådanne institutioner eller lokaler for ungdommen, hvor de unge virkelig på egen hånd kan gøre nøjagtig, hvad de vil, også holde deres udmærkede pigtrædsballer osv., og måske også selv organisere ledelsen på demokratisk vis; men i hvert fald er det vigtigt, at hele dette system får en høj grad af differentiering og fleksibilitet, og at det bygger på de forhåndenværende kræfter i det danske folk, således at vi ikke, som mange har været inde på det, laver en stiv ramme og prøver på at fylde den med kunstigt indhold, men således at virkelig det

[Diderichsen.]

hele vokser frem og udfolder sig og, forhåbentlig da, sætter nogle skønne blomster, når sommerens time er inde.

Else-Merete Ross: Jeg har opfattet ministeren således, at hun ikke har torpederet kulturcenterforslaget, men bare ikke vil mase på uden at høre på kritiske røster. Også på mig har „Kritisk Revy“'s artikler og sommerens kronikker gjort indtryk og ændret min oprindelige indstilling en del. Det forekommer mig, at det væsentlige ikke er færdige centre, men mødet mellem befolkning og kultur, og at det bør fremmes på alle mulige måder.

For nogle er samtidens mest moderne kunst og litteratur en så levende realitet og berigelse, at de ønsker, at alle andre skal delagtiggøres deri. Der skal man naturligvis nok være lidt forsigtig. Ministeren sagde i går, at hun hører til dem, der, måske både i tide og i utide, har talt om kunstens nødvendige udfordring og om den forløsning og glæde, den har givet, men jeg vil dog gerne trøste ministeren: jeg tror ikke, at nogen, der har hørt hende, nogen sinde vil have den opfattelse, at hun har talt i utide om disse ting, for det er det ikke, når et menneske er så dybt engageret, som ministeren er.

Jeg ville gerne have lov til at give et lille eksempel på kunstformidling og citere fra Jevtusjenkos „Erindringer i utide“, hvor han skriver:

„Før end mange af mine digte er blevet trykt, har jeg læst dem højt og prøvet dem på mennesker af de forskellige professioner. Bifaldet er naturligvis ikke i sig selv nogen prøve. Den virkelige prøve er drøftelserne. På en fabrik optrådte jeg i frokostpausen. Arbejderne glemte helt deres mad... mens de hørte på mig næsten en time. Da fløjten lød og de skulle tilbage til værktøjsmaskinerne, var der en ældre, træt kvinde, der tørrede sine øjne... og sagde til mig:

— Læs noget mere for os, kære ven... Så kan vi altid senere arbejde den ekstra time af...

Disse ord var mig den højeste af alle belønninger.“

Jeg mener ikke, danske digtere skal lade publicering af deres digte være afhængig af

tilslutning fra befolkningen, og jeg tror faktisk, at det, Jevtusjenko gjorde, det var, at han læste op, han forklarede, han diskuterede, og derved skabte han en sådan forståelse, at de, der hørte ham, faktisk gav ham accept for det, han bad dem om at acceptere. Jeg tror, danske digtere hyppigere skulle læse deres værker op og drøfte dem med folk. Jeg tror, elfenbenstårnsattituden hos mange, foruden den indbyrdes bekrigelse mellem forskellige ismeretninger, gør, at mange mennesker simpelt hen giver op og synes, at moderne litteratur er for svær for dem.

Den kunstformidling, som ministeren foreleden gav ude på Plumroses fabrik, mindede mig lidt om Jevtusjenkos optræden på fabrikker. Jevtusjenko søgte arbejdernes accept for sine digte, før han offentliggjorde dem. Ministeren søgte derimod at gøre allerede publicerede digte af Ribbjerg forståelige og fattelige for fabrikkens ansatte. Men der var den lighed mellem de to foretagender, at de begge fortsatte langt ud over den fastsatte mødetid; der var begge steder skabt et behov for at forstå.

Kulturformidling kan ske på så utallige måder, at vi skal sørge for at gøre de eventuelle lovforslag meget smidige og ikke alene skabe ministre muligheder — det er sikkert gratis — men skaffe muligheder for så mange former for kunstformidling som muligt, muligheder dels for den engageredes meddeltelse til andre, dels for folks egen aktivitet, medleven og medopleven på alle disse områder. Jeg tror, det er så vigtigt at gribe dette an på den rette måde, at ministeren har ret i, at vi skal tænke os ualmindelig godt om.

Må jeg bede om, at man ikke alene tænker på en udbygning af eller et samarbejde med alle allerede eksisterende institutioner og ikke alene tænker på, at kommunerne i første omgang skal løse kulturhusproblemet. Jeg erkender, at der mangler lokaler af moderne standard; men der findes også mennesker, som under meget beskedne former starter ikke kulturcentre eller -huse, men samlingssteder, hvor folk kan mødes i fælles interesse for kunst i dens mangfoldige former. Lad os få dem med ind i foretagendet, og lad os passe på, at eventuelle love bliver så smidige, at disse små og beskedne, privat startede centre, i ordets bedste be-

[Elsa-Merete Ross.]

tydning også får en mulighed for en vis økonomisk hjælp til driften, når de har vist deres eksistensberettigelse og — som det sker nogle steder — næsten vokser initiativtagerne over hovedet på grund af tilstrømning. Her findes jo netop sådanne ledere, som der ikke er for mange af. Luk ikke dem ude. Samlingsstedet eller -centret eksisterer måske kun, så længe lederen kan holde ud at være engageret i det arbejde, og måske er der ingen ny leder til at fortsætte. Alligevel finder jeg det værdifuldt også at give et eventuelt mere midlertidigt, på et specielt lederpar baseret kulturcentrum en vis støtte, så længe der er tilslutning, for så længe ved man at der også er et virkeligt levende behov.

Niels Helveg Petersen: Der er et konkret spørgsmål, jeg har lyst til at bringe ind i debatten. Vi har i den bestående lovgivning muligheder for at yde direkte støtte til kulturlivet på mange områder, men der er ét område, som er forsømt, måske af gode grunde, og det er tidsskrifterne. Danmark er vel egentlig for lille et land til at give tilstrækkelig befolkningsbasis for tidsskrifter, og vi er vel alle vidende om, at de fleste tidsskrifter, hvori der foregår en virkelig debat både om samfunds-spørgsmål og om almene kulturelle problemer, frister meget vanskelige økonomiske kår. Jeg kan se en række indvendinger imod tidsskriftstøtte, men jeg ser ingen grund til, at disse vanskeligheder ikke skulle kunne overvindes. Jeg kunne have lyst til at sige med en afdød statsmand: spar mig for at tale om vanskelighederne; de taler for sig selv. Jeg tror som sagt, det er vigtigt at give bedre økonomiske vilkår for tidsskrifter, og det ville glæde mig, om kulturministeren i sin gennemgang af den bestående lovgivning ville anstrenge sig for at finde en løsning på dette problem.

Bomholt: Kun enkelte bemærkninger. Jeg takker ministeren for kulturelle anliggender for redegørelsen og for de venlige ord vedrørende min ministerperiode.

Ministeren kommer jo fra et ministerium, der er fortroligt med Christian den Fjerdes bogstaver: R.F.P., Regnum Firmat Pietas,

fromhed styrker riget, og er kommet over til et andet ministerium, der har de samme bogstaver, men unægtelig med en anden betydning: riget fattes penge — og hvis det er tilfældet, er det jo rigtigt, at man tager sig en lille pause til eftertænkning.

Jeg er enig med ministeren om, at der er stor forskel på begreberne kultur og kunst. Kunst er en enkelt sektor inden for kulturrens vældige verden, måske en lille sektor, men en uhyre betydningsfuld sektor; men begreberne kunst og kultur bør ikke forveksles, som det er sket enkelte gange, også under debatten her.

Må jeg gøre opmærksom på, at begrebet kulturcenter er tænkt som en arbejdstitel. I det daglige liv vil jo nok hvert sogn, hver kommune, hvert område vælge sit eget lokaltfarvede navn til sådan en institution; og jeg kunne tænke mig, at man kom væk fra ordet kulturcenter ved f. eks. at kalde lovforslaget forslag til lov om fritidslokaler, svarende til undervisningsministerens forslag til lov om fritidsundervisning — det er jo nemlig fritidslokaler, vi savner. Og her skulle man altså gerne have hele billedet tegnet igennem, sådan at der, som vi jo har præket det i flere år, bliver mulighed for tilbygninger til bestående institutioner: biblioteker, teatre, kunstmuseer osv., og mulighed for bygning af selvstændige huse, hvor nu *det* er naturligt på et sted.

Jeg synes ikke, man kan afgrænse bestræbelsen på en sådan måde, at det udelukker en væsentlig del af de muligheder, der kan tænkes at fremkomme. Det må være befolkningen selv, der afgør noget sådant. Det er befolkningen selv, der har initiativet; det er den, der kender stedet og dets vilkår, der må fremkomme med planerne. Jeg kunne godt tænke mig, at der var en rådgivende instans også med byplanlægning, men det måtte i så fald virkelig være en rådgivende instans, der ikke lagde noget som helst pres på de lokale myndigheder eller grupper, som ønskede en løsning af en eller anden karakter. Det er det helt fundamentale, at befolkningen stilles frit i sin søgen efter at finde de helt rigtige kulturomgivelser for dette fritidsarbejde.

Jeg synes, det er rigtigt, at ministeren så stærkt fremhæver familieboligen, fremhæver hjemmet og boligen. Det er meget, meget betydningsfulde ting i hele billedet, men når

[Bomholt.]

det drejer sig om yderligere tilbygninger eller nybygninger, mener jeg, at befolkningen må stilles så frit som overhovedet muligt, og dér har vel nok forslaget fået en lille drejning i retning af det passivt modtagende i stedet for i retning af det aktivt skabende. Alle ord er fattige og omtrentlige, og disse ord dækker ikke helt den tanke, jeg har her, men peger dog i den rigtige retning.

Jeg kan godt forstå fru Gunhild Dues bemærkninger om, at det kan blive for fint. Der må være plads også til de unge og yngre årgange, til deres liv og naturlige samværformer, således som det jo også forudsættes i undervisningsministerens lovforslag om fritidsundervisning.

Behovet er der, derom er der ingen tvivl; jeg har for mit vedkommende modtaget snese af henvendelser. Jeg repræsenterer en by, hvor problemet er virkelig aktuelt, og jeg ville ønske, at man inden alt for længe kunne nå frem til en afklaring af spørgsmålet, selv om jeg meget vel ser, at der her er meget vanskelige økonomiske forhold at besejre; for at stille et relativt ringe beløb til rådighed, så der kun bliver mulighed for at bygge et hus på Fyn og et i Jylland, det har jo ikke megen mening.

Jeg forstår ikke rigtigt dette udtryk: kulturformidling. Jeg har vanskeligt ved at forestille mig, at stat og kommuner kan formidle kultur. Stat og kommune kan give de ydre betingelser for kulturformidling, som i øvrigt må foregå mand og mand imellem og fra den ene menneskegruppe til den anden. Jeg tror, man skal være meget varsom med her at indsætte stat og kommune som grundled. Vi her i tinget, vi kan lægge visse ydre ting til rette, men det afhænger af befolkningens egen fantasi og frie vilje, hvad der i øvrigt skal komme ud af det.

Det er det afgørende, jeg har villet sige med disse små bemærkninger.

Og må jeg så endnu en gang understrege over for det farlige, jeg har nævnt, med det rådgivende organ, at jeg betragter kulturhuse, lavet på samlebånd, som det rædselsfuldeste af det rædselsfulde. Jo flere nuancer der er i kulturlivet, jo rigere er kulturlivet formentlig — jo rigere kan det i hvert fald forme sig — og det, vi ønsker, det er ikke et ensartet kulturliv, men det er et så varieret kulturliv som overhovedet tænkeligt.

Svend Haugaard: Ordet kulturcentre har været anvendt mange gange her i dag. Jeg er enig med ministeren i, at det ikke er noget særlig godt ord. Jeg ved ikke, om kulturhuse er bedre, men jeg har haft lejlighed til nogle steder i udlandet at være i sådant et kulturhus en tid, og det var altså ikke kunsthuse, hvor man isolerede sig; det var tværtimod steder, hvor alle mødtes, det var forsamlingslokaler, lokaler for alle mulige forskellige gøremål — noget i retning af det, som vi jo har talt om, sognegårde. Her var bibliotek, her var lokaler for amatørteatergrupper, og her var forskellige musikinstrumenter; her var lokaler til udøvelse af billedkunsten, lokaler, hvor man drøftede litteratur, og også lokaler til den direkte tidsfordriv. Jeg havde lejlighed til at se, hvordan man inviterede ind til amatørgrupperne, til kunstnergrupperne dem, der normalt var i selve tidsfordrivslokalerne, og hvordan det skabte debat, og at den kløft, som vi taler så meget om herhjemme, i hvert fald ikke eksisterede blandt de mennesker, der færdedes inden for disse rammer, som der også her var tale om. Det er jo sådan, at det stadig væk kun er rammen, man er i stand til at give på denne måde; vanskeligheden er jo så den at skabe et behov for indhold i rammen; og hvad vi kan gøre dér, det kender vi selvfølgelig noget til fra skolen. Jeg mener, at skolens ændrede undervisning i de musiske fag spiller en væsentlig rolle. Jeg mener også, at de muligheder, der nu vil blive givet i den nye lovgivning om fritidsundervisning, vil få betydning, og at man vil få at se, hvordan de ligesom kan lukke op for mennesker, som man ellers ikke regnede med kunne skabe noget personligt. Jeg tror også, at det er godt med flere udstillinger, som der har været talt om, på skoler, arbejdspladser osv.; alt det er godt, blot det ikke alene er for det helt avancerede, så det skaber yderligere forargelse, for det hjælper jo ikke til, at kløften udjævnes.

Jeg tror også, der skulle udstillingslokaler til, så at de unge kunstnere fik mulighed for oftere at udstille og befolkningen i højere grad for at se og drøfte også denne kunstform.

Til sidst vil jeg spørge, om det ikke ville være rimeligt, at man optog til drøftelse

[Svend Haugaard.]

på længere sigt, om der ikke ved siden af vores kunsthånd med den udmærkede opgave, den har, kunne laves en eller anden bestemmelse om, at der i offentligt byggeri blev afsat en vis procent eller måske et vist beløb til udsmykning af disse bygninger. Det er dog her, befolkningen færdes, i skoler og offentlige lokaler af forskellig art, og det kunne måske virke ansporende til efterfølgelse for hoteller, banker og andre steder, hvor befolkningen også kommer i stort tal, og hvor man vel næppe på samme måde kan ligesom pålægge, at det skal ske, men hvor det simpelt hen kunne blive skik og brug at man gør det. På den måde ville befolkningen i større grad komme til at diskutere og drøfte kunsten, og det er på den måde, man efterhånden får behov for den.

Ministeren for kulturelle anliggender (Bodil Koch): Jeg har jo kun grund til at takke de forskellige ordførere og andre, der er kommet med indlæg, for de ord, de har sagt her.

Jeg kunne have lyst til at sige, at nu vil jeg ikke mere tyde bogstaverne ovre på det tidligere assistenshus så pessimistisk; nu vil jeg sige: riget får penge; for der kan jo ikke være tvivl om, at i de fremskridt, vi gerne vil gøre på det, vi kalder kulturfronten, kan jeg regne med, at man indser herinde, at det gøres ikke uden penge.

Den aften, da jeg sad og arbejdede med dette, var netop den aften, da U Thant kom på skærmen. Mange har selvfølgelig set ham, denne mærkeligt sitrende ro og den fuldkomne lidenskabsløse stemme, da han sagde: jeg tror ikke mere på det; jeg tror næsten ikke på, at der kan forhandles om fred; denne konflikt kan ende med en tredje verdenskrig. Den aften var det besværligt overhovedet at komme videre med disse overvejelser, for man kommer til at sammenligne de vilkår, vi har her i landet, med det, der sker ude i verden. Men én ting er i hvert fald givet — det ser man da også i Vietnamkonflikten for øjeblikket — verden er ved at blive sådan, at våbenmagten afslører sin afmagt, og vi ved mere og mere om, at det er kulturfronten, landenes kulturmønster, der i fremtiden vil sige noget om, hvorvidt vi kan klare problemerne i den udviklede verden, der ligger foran os.

Der var et par af indlæggene, der antydede — og der var én, der ligefrem sagde det; jeg tror, det var fru Gunhild Due, der sagde det i sit udmærkede indlæg — at kulturudvalget ikke havde tænkt sig om. Jeg tror, der har været gjort et meget langvarigt og eftertænksomt arbejde af udvalget; men i øvrigt er en af de glæder, jeg har haft i den senere tid i anledning af den stilling, jeg har taget, den, at forslaget fædre — jeg tror ikke, det er helt galt, hvad jeg her siger — direkte havde lyst til at kigge på det igen og være med til at finde de veje, vi skal gå.

Det er umuligt at komme ind på alt det, der er sagt her. For mig har denne eftermiddags betydning ligget i at lytte til, hvad man mente fra de andre partiers side. Jeg hæftede mig ved enkelte ting, som jeg gerne vil komme lidt ind på. Bl. a. blev det understreget — jeg tror, det var af hr. K. Helveg Petersen — hvor vigtigt det var, hvad der foregik på de forskellige uddannelsesinstitutioner. Der tror jeg man rører ved noget meget væsentligt; dette bliver overordentlig vigtigt. Skolen har jo allerede i mange år sigtet mod det, man kalder den musiske uddannelse — det er så bedrøveligt, at de ord, vi bruger, altid så hurtigt får en let klichéagtig klang — men det er givet, at skolens holdning til netop dette led i undervisningen er noget meget væsentligt.

Her kunne jeg have lyst til at sige, at jeg er stolt af — og det kan roligt være på kulturministeriets vegne, for det var før min tid, det skete — at man oprettede en ny pædagogisk undervisning ovre på kunstakademiet, en 2-årig undervisning netop med det sigte, at kunstnerne selv skulle ud og undervise i skolerne. Desværre har der ikke rigtig fra skolernes side været respons for det endnu; men jeg ved, at undervisningsministeren interesserer sig for det. Jeg tror nemlig, at det at blive undervist af skabende kunstnere, at møde dem på nært hold, vil komme til at betyde uhyre meget for de store skoleelever. Jeg tror også, at skolen kunne gøre en indsats i retning af at prøve på at genoplive fortælleevnen — altså alt dette, der kan være med til ligesom at bryde skabende kræfter op hos unge og børn.

Der blev stillet en række spørgsmål. Jeg kan tage det sidste først: om ikke der kunne ydes støtte til tidsskrifter. Spørgeren

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

var selv inde på, at dette jo er behæftet med vanskeligheder; der er nu meget få ting, der ikke er behæftet med vanskeligheder. Det har været drøftet meget, og der kan siges noget både for og imod. Jeg tror alligevel, det er vanskeligt at støtte tidskrifter, fordi det let bliver til, at man kommer til at støtte dem i en periode, hvor de måske ikke ellers ville kunne bestå. Jeg synes i og for sig, at det var en god ting, hvis forlagene her i landet satte en ære i at være med til at støtte de skiftende tidskrifter; men det er også et spørgsmål, om ideen i disse intellektuelle, avancerede tidskrifter ikke er den, at de har en kraftig livsperiode, og så kan de gå ind og nye komme til.

Fru Gunhild Due spurgte, om man ikke kunne støtte de gode film. Det gøres i stor udstrækning allerede. Efter filmloven kan der gives kvalitetspræmier som bidrag til gode danske film, og der er også lovhjemmel for, at de filmudlejere, der gør en særlig indsats for at få gode børnefilm frem, kan præmieres. Jeg kunne godt sige i forbindelse med børnefilmen, at jeg tror, det er meget vigtigt at støtte det gode børneteater; det at være i børneteater med sine egne børn giver jo en dobbelt fryd. Jeg tror, at det også langt ind i de voksnes verden kunne vække en begyndende, ny forståelse for teatret dér, hvor denne forståelse ikke er vågen, hvis vi overalt i landet havde virkelige kvalitetsbørneteatre. Der er jo private, der arbejder med det, også her i byen — en glimrende indsats rundt omkring, men under elendige vilkår, og jeg har endnu ikke fundet udvej til at støtte det arbejde, som bl. a. Vibeke Gårdmand gør.

Skolescenen har det også vanskeligt, men skolescene og børneteater er noget meget væsentligt, fordi de får fat i menneskene, medens de har hele modtageapparatet åbent. Jeg tror, vi skal se at gøre så meget som muligt på den led.

Vi har også i kulturministeriet støttet den megen aktivitet, der lykkeligvis udfoldes i disse år på teaterområdet, vi har både støttet Fiolteatret og Boldhusteatret, den morsomme, eksperimenterende gruppe i Århus, og det helt avancerede eksperimentalteater, der foregår oppe i Holstebro, Barbragruppen. Det er netop et arbejde,

der gøres på den led, som hr. Lembourn var inde på: at der er en mand med exceptionelle evner og tiltrækningskraft, som laver noget, og ud fra det går der en atmosfærisk virkning, som jo er meget stor.

Der blev rejst spørgsmålet — det var vist fru Gunhild Due igen — om at få billederne ud. Jeg har også en gang næret den tro og yndet at gå rundt at sige, at det var jo kedeligt, vi havde et kunstmuseum, der syntes, det var morsommere at have billederne nede i kælderens end at have dem ude blandt folket, men der gøres jo en meget stor indsats for at få billeder ud. Den specielle idé med at få dem ud på hospitaler, og jeg mener på så mange institutioner som muligt, synes jeg er udmærket.

Der er planer nu om at få billederne, der er indkøbt af statens kunsthøj, ud og rundt i landet, så folk kan se, hvad det er, de giver deres penge ud til. Det kan jo godt være, at der også vil komme et lille skvulp af vrede fra nogen, der siger, at det ville de minsandten ikke have været med til at købe, men dér kunne man jo godt sige, når der tales om kunsten, der forarger, at der er jo to slags forargelse. Jeg kan huske, jeg havde engang en fyr med til en Kleedstilling; han var hvidglødende forarget, rasende over, at jeg havde hevet ham med, men han sagde lang tid efter: jeg har ikke kunnet få det ud af hovedet. Det var altså en ægte forargelse, der arbejdede videre inde i ham.

Værre er den forargelse, der lukker opfatteapparatet til. Nu er Rifbjerg nævnt her, så jeg kunne da godt have lyst til at fortælle, at jeg har fået uhyre mange breve i anledning af den ejendommelige bemærkning, jeg engang kom med om Rifbjerg og Grundtvig, og som jeg i øvrigt mener. Forargede Grundtvig ikke? Er der ikke et dybt moralsk sigte i Rifbjergs digtning? Vist er der så. Men jeg har prøvet at svare alle disse mennesker, og til én gjorde jeg mig særlig umage og sagde: prøv at læse det og det, og så sagde jeg nøjagtigt, hvor det stod, hvorefter jeg fik et fnysende brev tilbage: det kunne da aldrig falde mig ind. Det er den gale form for forargelse. Hvis det blot kunne lykkes os i fællesskab at føre en kunstpolitik og skabe et kulturelt klima, der gjorde, at det væsentlige skete mellem mennesker, at vi ikke er bange for at være bange, at vi bare åbner os for hinanden og

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

prøver på at forstå hinanden og prøver på at lade hinanden have rum!

Nu vender jeg lige tilbage til det med museerne, for jeg glemte at svare på spørgsmålet om åbningstiderne. De sene åbnings-tider, eventuelt aftenåbnings-tider, er jo også et økonomisk spørgsmål, men jeg mener i øvrigt, at det er et af de steder, hvor man skal sætte ind. Man har f. eks. prøvet på Glyptoteket at have musikantener sammen med aftenåbning. Der er absolut et punkt, hvor der kan sættes ind, og hvor det dog er en overskuelig økonomisk indsats, der skal til.

Der blev talt om — jeg tror, det var fra hr. Lembourns side — at det var værket, der skulle støttes. Det er jo også ideen i statens kunsthøj, der jo giver støtte i produktionsøjeblikket, dels produktionspræmier, dels støtte til kunstneren, mens han er i den skabende akt.

Man taler om at få kunst ud til folket, jeg mener i øvrigt også, at den skulle ud i kantine, som jeg tror er et vældig modtageligt sted både for den ægte og for den rigtige forargelse, fordi den får samtalen i gang. Jeg blev ringet op efter indlægget i går fra AOF, der fortalte mig — hvad jeg i øvrigt godt vidste, men jeg havde nu ikke draget det frem her, hvis jeg ikke lige var blevet mindet om det — at ude i Nora Bio på Nørrebro, hvor man jo har en stor og åben foyer, har man i de to sidste år haft skiftende kunstudstillinger. Her ville man foretage et eksperiment for at prøve, om det overhovedet betød noget, og så fjernede man i en 14 dages periode billederne uden at sige noget om det, og der havde været mange, mange, der kom og sagde: må vi dog ikke få vores billeder igen! Og da så billederne kom igen, blev der en fornyet glæde og diskussion om dem. Der er uhyre meget at gøre.

Der blev talt om muligheden for eller nødvendigheden af måske at skaffe sig et klarere billede over hele dette kunstformidlings- og kulturområde, og om man burde sætte noget forskning i gang. Enkelte delopgaver, som f. eks. at undersøge Holstebro før og efter kunsthøjens time deroppe, kunne måske være på sin plads; det er da noget, man kan tale om. Men der ligger jo uhyre mange opgaver for, og jeg synes, at der er en stor aktivitet rundt omkring på

det kunstneriske område. Jeg synes ikke, der er så langt mellem kunstneren og modtagerne, som det blev sagt fra visse sider. Der bliver jo bl. a. på vore kunstudstillinger solgt mere end nogen sinde; det er jo også, fordi der er bedre råd til det, men hos mange mennesker er der en stor vågenhed over for hele dette område, så hvad man kan støtte af eksperimenterende og arbejdende grupper, vil altid — inden for de økonomiske grænser, der indtil nu er vore — møde en meget positiv holdning fra kulturministeriets side.

Der ligger unægtelig opgaver fremover, det er også nævnt her; der ligger spørgsmålet om det kgl. teater, om nationalmuseet, om udbygningen af teatre og museer ude i landet. Vi har ingen virkelig eksperimentalscene, hvad der er yderst uheldigt efter min mening, vi har intet specialmuseum for moderne kunst, men der er jo Louisiana gået foran på en udmærket måde, og vi håber jo nu, at man også kan støtte virksomheden på Louisianamuseet, som jo har været opmuntrende derved, at det virkelig har kunnet trække folk til sig i helt forbavsende grad.

Jeg tror ikke, der er grund til, at jeg føjer flere bemærkninger til i dag. Jeg vil igen udtrykke glæde over debatten og over, at vi har kunnet få den i gang her. Jeg ved, at i det norske storting har man omkring finanslovdebatten traditionsmæssigt også en speciel debat om alle de kulturelle problemer, og det kunne man i og for sig ønske at vi havde her i tinget; det synes jeg ville være en ganske udmærket ting.

Det har jo været mærkeligt at have siddet 13 årovre i kirkeministeriet og, jeg havde nær sagt gælet op om — om det så har været i tide eller utide — at det er dér, hvor kirke og kultur mødes, folkets marv og kraft giver sig til kende, og det betyder ikke, at jeg vil mane tider frem, som ikke er tider i dag, det er ikke et spørgsmål om, hvad den enkelte mener og tror religiøst og politisk, det tør jeg nok sige; men når jeg bruger den vending stadig væk: det er på det punkt, hvor kirke og kultur mødes, at der er et kraftcenter, så er det jo, fordi den menneskeopfattelse, som vi bygger på, og som er vokset ud af læren om det, man kalder det almindelige præstedømme, den

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

luthersk-evangeliske menneskeopfattelse, den siger jo netop: du skal være herre og tjener på samme tid.

Det kan man ikke, men i dette modsætningernes møde, hvor valget bliver den enkeltes ja og nej til hver enkelt handling eller til hver enkelt passivitet, i dette modsætningernes møde bliver tingene til, og jeg tror, at ideen, den bærende idé, som ligger bag ved kulturcentret, er ønsket om at skabe frie mødesteder, hvor modsætningerne kan mødes, hvor mennesker — for at sige det igen — på tværs af meninger også om kunstneriske problemer af enhver art kan mødes og inspirere hinanden i denne tid, hvor teknikken og automatikken og alt det dér på så mange måder kan true med at frustrere menneskelivet.

I den hidtige debat, der går om moderne og gammeldags kunst — vil jeg gerne ende med at sige — tror jeg at problemstillingen er falsk. Al ny kunst var jo moderne i sin tid. Det er ikke et spørgsmål om gammelt eller nyt, det er et spørgsmål om ægte og ærligt eller falsk og fidusagtigt, og jeg tror, det er en meget vigtig ting, at man prøver på at råbe dette hen over kulturkløften til dem, der ligesom strammer til over for den moderne kunsts udtryksformer. Det er ikke et spørgsmål om at agte den ene kunstform eller kunstudtryk ringere end den anden; det er kun et spørgsmål om at lære dels at arbejde ærligt og ægte, dels at modtage ærligt og ægte.

Jeg vil nu glæde mig til samarbejdet med folketinget på det kulturpolitiske område og siger igen: det er store beløb, der skal til.

Vi kan ikke være bekendt, at vi i så mange år har drøftet nationalmuseets forhold, uden at der er sket noget. De summer, der skal til gennem en årrække for bare at få dette kulturelle felt rettet op, bliver virkelig af en sådan størrelse, at vi i fællesskab må være besluttet på, at nu skal disse forhold tages op og lægges til rette, så at vi i løbet af en overskuelig årrække kan få det nye og langt mere levende og langt

mere inspirerende nationalmuseum, end vi har nu.

Hermed skal jeg slutte. Jeg siger tak for ordførernes indlæg.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den sidste dag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om egnsudvikling

og

forslag til lov om garantier for lån til industrivirksomheder.

Valgt blev: *Bertel Pedersen, Andreas Hansen, Kampmann, A. W. Larsen, Th. Mikkelsen, Poul Nilsson, Axel Ivan Pedersen, Kristen Østergaard, Henry Christensen, Robert Christensen, Søren Jensen, Stetter, Knud Thomsen, H. C. Toft, Arne Larsen, Chr. Madsen og Bernhard Baunsgaard.*

Første næstformand (From): Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Bomholt har meddelt mig, at han ønsker til socialministeren at stille følgende spørgsmål:

„Det var en forudsætning for lov nr. 333 af 19. december 1959 om krigsulykkesforsikringsrente til enker efter visse fiskere, at fiskerenker fik samme årlige bistand som sømandsenker; der er siden sket en forskydning mellem de to grupper. Vil ministeren medvirke til, at de to grupper fortsat sidestilles?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Det er meddelt mig, at *Hauch* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om skattefri afskrivninger m. v. og forslag til lov om skattemæssig opgørelse af varelagre m. v. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Hauch*

[Første næstformand.]

har vedkommende gruppe udpeget *Finn Poulsen*, som herefter er valgt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 10. marts, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) *Anden (sidste) behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om Danmarks ratifikation af overenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Nordisk Kulturfond, undertegnet i København den 3. oktober 1966.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om oprettelse af en centralinstitution i forsorgscentret for Sydøstsjælland.

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om offentlig forsorg. (Adgang til hjælp under arbejdsløshed og hjælp til forsørgelse af børn i hjemmet).

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring. (Forhøjelse af sygedagpenge, medlemskontingent for bidragydende medlemskab m. v.).

5) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov for Grønland om erhvervs-mæssig fangst, fiskeri og jagt,
forslag til lov om ændring af lov for Grønland om indførselsafgifter m. v.
og
forslag til lov for Grønland om pant.

Mødet hævet kl. 16³⁶.

42. møde.

Fredag den 10. marts kl. 10.

Formanden: I skrivelse af gårds dato meddeler finansministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om sømandsskat.

I skrivelse af gårds dato meddeler fiskeriministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om saltvandsfiskeri.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Finansministeren (Grünbaum): Jeg skal for det høje ting fremsætte *forslag til lov om ændring af lov om sømandsskat.*

Loven blev senest ændret i juni 1966. Den væsentligste ændring i det hermed fremsatte forslag går ud på en forhøjelse af det faste fradrag, som sømændene får ved sømandsskattens beregning til dækning for udgifter til faglige kontingenter og forsikringer m. v. samt udgifter i forbindelse med arbejdet om bord. Fradraget udgør for tiden 340 kr. månedlig for forsørgere og 270 kr. månedlig for andre skatteydere. Under hensyn til den ved ligningsloven i december 1966 gennemførte forhøjelse af lønmodtagerfradraget og til den stigning, der har været i sømændenes udgifter til faglige sammenlutninger og sygeforsikring, foreslås fradraget forhøjet til 400 kr. for forsørgere og til 320 kr. for andre skatteydere.

Forslaget indeholder ingen ændringer af de skalaer, som sømandsskatten udskrives efter. Der kan først tages stilling hertil, når skatteudskrivningen for 1967-68 er endeligt fastlagt.

I øvrigt henviser jeg til lovforslaget og bemærkningerne til det og anbefaler en hurtig og velvillig behandling.

Fiskeriministerens (Risgaard Knudsen): Jeg tillader mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring af lov om saltvandsfiskeri.*